אוהב ישראל — ליקוטים

בתנא דבי אליהו. מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל (שופטים ה, ח) מכאן ארבעים אלף מישראל שנתקבצו יחד ויש ביניהם זוג אחד של תלמידי חכמים אינם צריכים לא למגן ולא לרומח עכ"ל והוא תמוה. ויש להבין המאמר הזה עפ"י דברי קדשו של הרב הקדוש וכו' מוה' אפרים מ"מ דק' בראד שהקשה בפסוק הזה מדוע דוקא ארבעים אלף ופי' הוא דהנה מצינו פלוגתא על פסוק יתן כעפר חרבו חד אמר שאברהם זרק להם עפר ונעשה להם חרבות וזרק להם קש ונעשה חיצים וחד אמר שחרבותיהם נעשו אצלו עפר והחיצים נעשו אצלו קש והחילוק שבין שניהם הוא כי למ"ד הא' לא היה צריך אברהם לחרבות וחיצים אבל מ"מ היה צריך למגן כדי להגן עליו מחרבותיהם ומן חיציהם ולמ"ד השני לא היה צריך אברהם לשום דבר המגין אבל היה צריך לחרבות וחיצים והנה אי' בספרים ע"פ ואברהם היו יהיה שהבטיח לו הקב"ה שבכל דור ודור יהיו שלשים צדיקים כאברהם והנה לא מצינו בודאי בכל דור אפילו צדיק אחד כאברהם אך כוונת חז"ל הוא על כללות מעשיהם הטובים של ששים רבוא ישראל יצטרפו ויהיו שלשים צדיקים כאברהם ממש והנה ס"ר כשנחלק אותם לשלשים חלקים נגד שלשים צדיקים יפול על צדיק א' עשרים אלפים וזהו מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף כי בהתקבצות ארבעים נעשה שני צדיקים ממש כאברהם ויהיה הנס בכפל ולא יצטרכו לא למגן להגן ולא לכלי זיין להכות את האויבים עד כאן דברי הגאון ז"ל וזהו ממש דברי התנא ד"א שהיה קשה לו ג"כ למה דוקא ארבעים אלף לכך אמר מכאן ארבעים אלף מישראל שנתקבצו יחד ויש ביניהם זוג אחד כלומר בודאי יש ביניהם זוג אחד של תלמידי חכמים על כת כללות מעשיהם הטובים א"כ בודאי לא יהיו צריכים שוב לא למגן להגן על עצמם ולא לרומח להכות האויבים. ודו"ק:

הכנה לעשיית המצות. הנה בעשיית המצות יש כמה בחי' היינו לא זו בלבד דחשוב לפני הש"י עשיית המצוה גופא. רק אף הכנתה של המצוה והסיבובים שהאדם מחשב איזה עילה וסיבה ומצא שיגולגל מזה לבוא לידי עשיית המצוה. זהו ג"כ חשוב בעיניו ית'. כעושה מצוה דהמצוה צ"ל במס"נ גדול. רק א"א לבוא תמיד בלי הכנה לעשייה זו זולת לפרקים. אבל ע"ד הממוצע צ"ל בהדרגה מקודם הכנה וסיבה לעשיית המצוה וזהו בחי' אופני הקודש. שאופן הוא הגלגל אשר עליו יסובב העגלה. וזהו כמ"כ ההכנה שאדם מסבב באיזה הכנה וסיבה שעי"ז יצא המצוה מכח אל הפועל ומהסיבה נתגלגל הדבר ובא לידי קירוב עשיית המצוה בחיות ודביקות וזהו חיות הקודש. ואח"כ כשעושה אותה בהתלהבות ובמס"נ באמת ובתמים זהו בחי' שרפי הקודש. ובאמת גם להסיבה צ"ל סיבה הקודמת המביאה את הסיבה של המצוה. וזהו בחי' אופן בתוך האופן. והכל נחשב כעושה מצוה. כיון דנעשה כסא למצוה היינו שע"י ההכנה והסיבה. יושלם חיות המצוה. וזהו כי רוח החיה באופנים. ר"ל שגם באופנים יש רוח החיות של המצוה והבן כ"ז היטב:

חשב לעשות מצוה. הנה כתיב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו כו' ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. ואמ' חז"ל מאי ולחושבי שמו מלמד שאם חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשא'. והנה הלשון מעל' עליו הכתוב כאלו עשאה. אינו מובן דהוה סגי ליה לומר הרי זה כאלו עשאה. אך דלכאורה צריך לדעת ולהבין ל"ל להביא דרשה מהפסוק לזה. כי בודאי השכל מחייב כך. דמי שהוא חושב בלבו וחושק וכוסף ומשתוקק לעשות איזה מצוה ממצות ה'. ליתן מזה תענוג ונ"ר ליוצרו ית'. אך מחמת שנזדמן לו איזה סיבה ואונס שמפני זה אינו בידו והשגתו לגמור עשייתה ולהוציאה מהכח אל הפועל. בלי ספק שבשביל זה לא הפסיד שכרו וגמולו הטוב ויחשב לו כמו שעשה המצוה זו בפועל ממש ועל דבר פשוט כזה א"צ קרא:

אמנם מה שנראה לדעתי כי חז"ל כיוונו כאן לאיזה דבר נפלא להודיע רחמי ה' ית'. וחסדו הגדול שמתנהג עמנו באהבה ובחמלה כאב הרחמן עם בנו יחידו וידידו. והוא דכבר נודע שהקדוש ברוך הוא ברא עולמות לאין שיעור וגבול גבוה מעל גבוה וכל עולם משונה מחבירו בבחי' אחרת. כמו שידוע שיש עולם המחשבה והציור. ועולם הדיבור. ועולם המעשה והנה ידוע באמת שהאדם ע"י מעשיו הטובים אשר עושה בכוונה ומחשבה טובה וטהרת הלב הוא מאיר ומשפיע חיות לכל העולמות היינו במחשבה הוא מאיר ומביא התרוממות לעולם המחשבה. ובדיבור הוא מאיר לעולם הדיבור. בהעובדא הוא מאיר לעולם המעש' ומעוררו ומייחד הכל בכח הא"ס ב"ה ונעשה יחוד וקשר גדול. אמנם אם האדם אינו עובד את הש"י אלא במחשבה לבד נהי דפעל בזה תיקון לעולם המחשבה. אך מאין יוכל לבוא זה שיעורר עולם המעשה. הגם כי נחשב לו כאלו עשאה ושכרו לא יקופח. עכ"ז במה יתאחד ויתקשר בעולם המעשה. דצריך לעשות איזה עובדא טובה. כדי לתקן גם עולם המעשה. ומה תועיל בזה המחשבה לבדה. ולזה אחז"ל שהתוה"ק הבטיחה לנו שיכתב בספר זכרון לפניו אף לחושבי שמו. ר"ל הגם אם לא עבד את הש"י רק במחשבה מחמת שהיה לו איזה מניעה שלא היו בכוחו והשגתו להביא הדבר מצוה זו אל המעשה. עכ"ז הבטיחו הכתוב שהתוה"ק תהי' עומדת במקומו של האדם הזה. כיון דקוב"ה ואורייתא וישראל כולהו חד. וכשהאדם מקשר מחשבתו אל המצוה וחושק ומתאוה מאוד לקיים ככל הכתוב בהתורה. אז נדבק הרצון הטוב הזה באותיות התורה. והתורה הוא בעוה"ז עולם המעשה אשר הוא בתוך אותיות ולבוש התחתון. והתורה מקבלת מחשבת האדם וההארה של הרצון הטוב ההוא ואז התור' בעצמה פועלת לקשר כל העולמות וכאלו עשה המצוה זו בפועל ממש והתעורר את עולם המעשה וייחדו למעלה בכח הא"ס ב"ה. וז"ש מעלה עליו הכתוב בעצמו שהוא מאותיות התורה שהם מעלין את המחשבה טובה זו ופועלים עמה כאלו עשאה האדם למצוה זו בפועל להאיר כל העולמות. אבי"ע. לחבר את האהל להיות אחד. וכיה"ר אמן:

אחז"ל ההוגה את השם באותיותיו א"ל חלק לעולם הבא. הנה ידוע כי במקדש היה הכה"ג מזכיר אותו ככתיבתו בהוי"ה. מפורש יוצא בקול גדול רם ונשגב מאוד כמ"ש מיריחו היו שומעין קולו של כה"ג בשעה שהוא מזכיר את השם. ואחיו הכהנים היו מבליעין את השם בנעימה. אך בגבולין אסור לנו להזכיר את השם ככתיבתו בבחי' הוי"ה. רק כקריאתו בשם אדנ"י זולת לעתיד בעת הגאולה ב"ב יקרא השם ככתיבתו. ולהבין הטעם לזה אומר כי בזמן הגלות. אינו ניכר אלהותו מחמת אמיתית מציאות הוייתו. כי בגלות נעלם האמת והשקר גובר ולזה אינו ניכר כלל אמיתתו ית'. אבל אנו מכירין ומבינים אלהותו ית'. מצד פעולותיו ושליטתו. מפני שאנו רואין שמלכותו בכל משלה. וע"י פעולותיו וניסיו שעושה עמנו עי"ז ניכר אצלינו אלוהותו ית' לכך כתיב ה' ימלוך לשון עתיד. שלע"ע המלוכה שלו ית' הוא באתכסייא. ולכן אין לנו רשות להזכיר את השם ככתיבתו כעת בזמן גלותנו. אבל בהמקדש ששם הי' התגלות אורו ית'. והשראת הקדושה האמיתית והכהנים היו מרגישין בנועם מתיקות של השם מעין עולם הבא שהוא עולם הנועם ושם היה מקום האמת. לזה היו אחיו הכהנים מבליעין את השם בנעימה. ר"ל בזו הנעימה שהרגישו שם בהמקדש. שהופיע עליהם אור הנועם העליון והאמת הפשוט לכך הזכירו גם הם את השם. אבל מי שאינו מרגיש את נועם הזה בעולם הזה אסור להזכירו. ולע"ל שיהיה אז נגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו. לכך אז יקרא השם ככתיבתו. אך מי שהוגה את השם באותיותיו הגם שאינו מרגיש הנועם העליון. אין לו חלק לעולם הבא. מדה כנגד מדה נפרעין ממנו שאינו מרגיש בהנועם העליון אף בעוה"ב. ויה"ר שנזכה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו אמן:

שיעור אכילה וכוונתה. אחז"ל שיעור אכילה בכזית והוא ע"ד רמז דשיערו חז"ל. דבחי' אכילה צ"ל ע"ד בחי' הזי"ת דבאמת יש בזית שני בחי' מהופכים זה מזה. דהזית בעצמו קשה לשכחה. והשמן היוצא מהזית יפה וטוב לזכרון. והוא דהפרי של זית בעצמה כל זמן שהיא מחוברת בקליפתה ועצמותה אז היא עדיין במרירותה שלא נמתקה. אז היא קשה לשכחה. אבל מאחר שיצא ממנה השמן. ע"י כתישה וטחינה. אז כבר נמתקה. ולכך השמן היוצא ממנה יפה לזכרון. וכמ"כ בבחי' אכילה באמת כשהאדם אוכל בבחי' גשמית אז אינו תועיל אכילה זו כיון שלא פעל כלום. אדרבה אפשר שתזיק לו האכילה ח"ו. כיון שהגשמית הוא בעצמו באמת דבר לא טוב. כשאדם אוכל מחמת תאוות וחמדת היצר. אבל כשהאדם משליך תאוותו אחרי גיוו ואינו משגיח על גשמיות המאכל אלא על כל מוצא פי ה'. על חיות הרוחני המובלע בהמאכל ההוא ומעלה הנ"ק שבתוך המאכל. ע"י יחוד הוי"ה. אדנ"י. גימ' מאכ"ל. אז האכילה הזאת נחשבת לעבודה במקום קרבן. והשולחן דומה למזבח שהוא מכפר כיון שאכילתו בקדושה. והכל לפי שכאו"א מקדש את עצמו בעת אכילתו. ואחר כוונת הלב הן הדברים:

אחז"ל לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל שנ' לשמור מזוזות פתחי ולשקוד על דלתותי יום יום. ובהעיר לב ושום שכל י"ל דהנה יש שני תשוקות בעולם. א' תשוקה נכבדת של הבורא כל העולמים בהוב"ש להכנ"י. כמ"ש פתחי לי אחותי רעיתי ואחז"ל פתחו לי אתם כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם. וגם יש תשוקה ובקשה שהכנ"י מבקשת מהבורא בהוב"ש כמ"ש דהמע"ה פתחו לי שערי צדק אבוא בם גו'. היינו שהכנ"י מבקשת מהבורא ב"ה וב"ש שיפתחלה שערים שתהא יכולה לעבוד אותו ולהודות לו. וזהו שני פתחי עולם אך עיקר הדבר הוא שצריך האדם לקרב שני הפתחים היינו הב תשוקות אחד אל אחד. אהבת ישראל להבורא. כי כ"ז שלא קרב זה אל זה אז לא נשלם התענוג ורצון העליון. אבל כשבאו הפתחים לדבק זה בזה אז נשלם התענוג. ואז ממילא משפיע הבורא ית' להכנ"י רחימא דנפשיה. כל טוב וכל מיני השפעות קדושות. והנה ע"י מי נתקרבו ונתאחדו השני פתחים הנ"ל. הוא ע"י הצדיק שהוא שושבינא דמטרוניתא להתייחד עם דודה באהבה. והפתחים הנ"ל כ"ז שאינם מחוברים הם בבחי' דל"ת. וכשבאים לידי קירוב ודביקות אלו השני שערים זה אל זה. אז כשנתחברו נעשה מהם מ"ם סתומה כזה ם וכשהצדיק מעורר אלו השני פתחים ופותחין הסתום אז נתרבה החיות ונמשך קו החיות אל תוך הד' ונעשה ה וזהו פי' הגמ' לעולם כו' שיעור שני פתחים ר"ל שיראה כ"א לקרב במעשיו הטובים את שני הפתחים הנ"ל להדדי היינו האהבה של הכנ"י להבורא ית' ועל זה מביא ראיה מהפסוק לשמור מזוזות פתחי ולשקוד על דלתותי. ר"ל שיהא הצדיק שוקד על השני דלתי"ן הנ"ל. ולעשות אותם ה למשיך בהם קו החיות והשפע הקדושה וכיה"ר אמן:

אחז"ל קודם ביאת האדם לעולם הזה משביעין אותו הוי צדיק ואל תהי רשע. ואפילו כל העולם כולו אומרים עליך צדיק אתה הוי בעיניך כרשע. ולכאורה קשה מה מהני השבועה על דברים שבלב. ועוד מה המעשה הטוב והנאה אשר יוצא מזה לכל העולם במה שמחזיק א"ע לרשע נגד כל העולם. ונ"ל כוונתם עד"ז הנה גבי אליהו במעשה הצרפית כתיב. מה לך כי באת אלי להזכיר את עוני כו'. ופירשו חז"ל שכוונתה בדבריה אלה שעד עכשיו היו שוקלין מעשי ומעשה בני עירי והיו מעשי טובים כו'. נמצא אדם כשהוא צדיק הוא מחייב את העולם ע"י צדקתו מחמת שהם חשובים כגדו כרשעים. לכך משביעין אותו דאף שיהי' צדיק בעיני כל העולם באמת יהא בעיני עצמו כרשע. כדי שלא יבוא להעולם חוב ע"י והעיקר שצריך האדם לעבוד את בוראו ית'. שיהא עבור כל ישראל ולא עבור עצמו לבד דאז הוא חב לאחרים בצדקתו. אבל אם כוונתו בהעבודה שלו לשמו ית'. בשם כל ישראל. אז הוא מכריע את כל העולם כולו לכף זכות וזהו שמשביעין אותו שיהנו כל העולם כולו בצדקתו בעשותו כל המעשים טובים בשם כל ישראל לשמו ית'. ואז ייטיב להעולם כולו ג"כ בצדקתו. וכיה"ר אמן:

אחז"ל בריש כל אסוון אנא חמר. וי"ל כי כוונו חז"ל בזה לסוד עמוק ונפלא. כי נודע שיי"ן הוא בחי' גבורות. אולם שורש שורשו בא מבחי' חסדים אורות זכים ומצוחצחים. ולזה הסוד יי"ן מספרו שבעי"ם בסוד שבעים זקנים וסוד ע' פנים לתורה. וכמבואר בכהאריז"ל בכוונת הקידוש. שהוא בסוד השבעים אותיות של השמות הק' והנוראים. המילואים דע"ב ס"ג מ"ה ב"ן וק"סא וקמ"ג וקנ"א. ושורש של יי"ן הוא עלמא דבינה בסוד יי"ן המשומר בענביו. ושם הוא עיקר המתקת הדינים בשורש כנודע. [ובזה תבין מ"ש בזוה"ק אצל יצחק אבינו עליו השלום ויבא לו יי"ן. מאתר רחיקא אייתי ליה והבן]. וכאשר נמתקו הדינים ונעשה קישור ויחוד העולמות. אז אם הבנים שמחה היינו עלמא דבינה עם ז' ימי הבנין. ואז הוא בבחי' חי"ת. וידוע מכהאריז"ל כי בינה עד הוד אתפשטת. היינו אתפשטותה בבחי' חג"ת נ"ה שהם חמש וחמשה פעמים חי"ת עולה מ"ם ובכל א' כלולים כל הבחי' המ"ם וחמשה פעמים מ"ם עולה רי"ש. ואז נעשה מזה צירו"ף חמ"ר. וכאשר נתעלו ונתייחדו בשורשם. בעלמא דבינה אז נמתקו כל הדינים. ורפואה בא לעולם לכל חולי ישראל ע"י המתקת הדינים בשורשן. והכל בא ע"י שורשי ומקורי סוד היי"ן וכנ"ל. ושורש הדברים כשהאדם עושה תשובה שלימה לפני הבורא ב"ה וברוך שמו וצועק במר נפשו לה'. שימחול לו על אשר עיוות והמרה כנגדו ומתחרט מאוד ואומר בלבו איך אני הטיט והחומר. חומרי אנוש אנושי העזתי פני נגד בוראי ויוצרי ועושי ואז כאפס ואין הוא נחשב בעיניו ובטל במציאות. ובא על ידי זה לבחי' ומדת אין ובזה יוכל להמתיק הדינין ולהמשיך רפואה. וזהו ג"כ בריש כל אסוון אנא חמר היינו כאשר נעש' בעיניו כאפס ואין וכטיט וחמר הנדרס ונידש לכל ומקבל ע"ע מאו והלא' לפלס מעגל דרכיו בכל עשיותיו ברמ"ח איבריו שיהיו רק לעבודת הבורא ית'. ועי"ז נעשה הצירוף רח"ם ורחם ירחמנו ה' עושהו להופיע עליו בחסדו הגדול ורב טובו בכל הצטרכותו הפרטי וכללות בני ישראל וכיה"ר אמן: והבן כ"ז היטב. ואם שגיתי בהעתיק. האל הטוב יכפר:

עוד בגמ' שבת אמר הקב"ה למשה מתנה טובה וכו' ושבת שמה וכו'. י"ל קצת באופן אחר. דלכאורה הלא כל שנותן הש"י לישראל הכל המה מתנות טובות וחמודות הן דברים גשמיים כגון פרנסה ושפע רב והון יקר. והן דברים רוחנים היינו שכל ומדע ללמוד התורה ועשיית מצותיה וקריאת חגים ומועדים לששון ולשמחה אשר נתן ה' אלהינו אלינו כולם מתת ה' הוא המשמחים לבבות בני אישי הישראלים אשר זכו למתנה זאת וא"כ למה דוקא נקרא שבת קודש מתנה טובה ולא זולת. אמנם י"ל כי כל המתנות אשר זיכה ה' את בני האדם כולם המה בבחי' מתנה ע"מ להחזיר ע"ד משל אם יתן ה' לאדם שפע פרנסה ועושר גדול אז הוא מצווה ומחויב ליתן צדקה ולעשות בממונו ג"ח וכן אם יש לו שכל ומדע מחויב להיות עמל בתורה ובמצות וגם בחגים וזמנים צריכין אנו לעסוק בהמצות השייכים אליהם ובהם. וע"י עסקינו בהם וע"י תפלתינו אנו ממשיכים קדושה ויחודים לעולמות עליונים הקדושים וכמחז"ל ישראל אינהו דקדשינהו להזמנים ועי"ז אנו ממשיכין מלמעלה ג"כ השפעות טובות הכנס"י לתתא והכל הוא בבחי' אור ישר ואור חוזר אך מצות שבת קודש הוא באמת רק מתנה טובה שנתן לנו הש"י שלא ע"מ להחזיר כי בש"ק יש עלייה לכל העולמות הקדושים ומתייחדים ומתקשרין ומקבלין דין מן דין השפעות טובות וכל טיבו וחדו ונהורין עילאין קדישין וכל בוצינין טבין וזהו נעשה גם בלתי עסק עבודתינו ותפלתינו. רק ע"י עבודתינו ותפלתינו אנו ממשיכין ומקבלין קדושה להשפעות טובות וכל ברכאין מקדושת שבת קודש מעולמות עליונים קדישין להכנס"י לתתא. וזה ודאי מתנה טובה וחמודה אין ערוך אליה. והכל הוא לעוצם גודל אהבתו ית' ונועם חיבתו לזרע ישראל. והרוממות שרמם עם קדושו. והבן היטב: